

27.28x33.6	1/3	עמוד 26	בשבע - לימודים	14/03/2019	67615157-8
מכללת שאנן - 29100					

א ומנות מודרנית

מדפסות תלת מימד, תוכנות מחשב מתקדמות, מכשירי צילום משוכללים ועוד שלל המצאות וטכנולוגיות - האם כל אלו מייתרים את האומנות האנושית? והאם בעקבות המהפיכה הטכנולוגית והדיגיטלית תם עידן היצירה? // **ענבל וייס**

פורת סלומון, מנהל בית הספר הגבוה לאומנות פרדס, בגבעת וושינגטון:

"כל העתידנים היום מנבאים שמרבית המיומנויות שאנחנו מכירים הולכות להפוך ללא רלבנטיות. הצורך בעובדים ילך וירד עם השנים, אבל יש דבר אחד שאין לו תחליף - היצירתיות האנושית. אם יש תחום לימודים אחד שאפשר להיות בטוחים שיישאר רלוונטי גם בדור הבא - אלו לימודי האומנות"

לא פעם מתעורר בי רצון אדיר לעזוב את המקלדת ולרוץ לתפוס מכחול, חוברת תווים או כובע ליצן, להתחבר לעצמי וליוצר שבתוכי ולהפסיק להיות אדם כל כך פרגמטי ומחושב. במהלך השיחות לכתבה ביקשתי לברר האם הקדמה וההתפתחות הטכנולוגית מהוות איום כלשהו על העיסוק האנושי באומנות, ולמרבה הפלא, מכל המרואיינים כולם קיבלתי תשובה חד משמעית: "ממש לא". האם זו אופטימיות זהירה, נאיביות או שמא מציאות כנה ואמיתית? ומה מקומה של האומנות בחברה המודרנית? יצאנו לבדוק.

לא מביטים בעיניים

צפרירה ווקר, מרצה בתחום האומנות

את הנגישות שלה היום לעומת העבר, כשברגע מוצאים בדיוק את השיר שרצינו ביוטיוב, נתפעל נורא. אבל באותה נשימה אני שואלת: האם יש תחליף לשירת אימהות לילדיהן לפני השינה? או שירת גננות לילדי הגן? וכמובן, ההבדל בין הופעה חיה לדיוקן, כך שבוודאי שאין תחליף לקשר האישי", היא פוסקת.

ווקר מספרת על קורס בנושא מוזיקה ולמידה בגיל הרך. "בקורס הזה מקבלות הסטודנטיות כלים להשתמש במוזיקה ככלי חינוכי. כשאני נותנת לשני פעוטות, אפילו בגיל שלוש, להתעסק עם הקסלופון, הם מקישים ומאלתרים וזה דבר מופלא להתבונן באינטראקציה המדהימה שנוצרת ביניהם. הפעוטות מביעים את עצמם בצורה אותנטית וכנה בעזרת קשר עין, וזה בדיוק הדבר שהטכנולוגיה לא

במכללת שאנן מחדדת את הסוגיה: "בעידן שלנו, כשהתקשורת בין אנשים היא דרך המדיה ורובנו מתעדכנים בחיים של השני בעיקר דרך הווטסאפ, ברור לנו שהטכנולוגיה היא כלי שמקדם אותנו לעבר הדבר האמיתי. יחד עם זאת, השאלה שהכי מעסיקה את בני האנוש כיום היא מה הוא הדבר האמיתי", היא אומרת.

"כמי שעוסקת בחינוך מוזיקלי, אני רואה במוזיקה את דרך הביטוי האותנטית ביותר שיש. יש הרבה מה להתפעל מהטכנולוגיה, אך לצידה כולנו מרגישים את ההיעדר של הקשר הפנימי. התרגלנו לדבר עם אנשים בלי להסתכל להם בעיניים. ככל שהטכנולוגיה מתפתחת נוצר דווקא מקום וצורך להביע את עצמך בצורה אמיתית יותר. אם ניקח כדוגמה את המוזיקה שקרובה לליבי ונבחן

25.94x13.43	2/3	27	עמוד	בשבע - לימודים	14/03/2019	67615158-9
מכללת שאנן - 29100						

המיומנויות שאנחנו מכירים הולכות להפוך ללא רלבנטיות ולא נצרכות. הצורך בעובדים ילך וירד עם השנים, אבל יש דבר אחד שאין לו תחליף והוא היצירתיות האנושית. וזה בדיוק מה שעושים לימודי האומנות. סדנה אינטנסיבית בפיתוח יצירתיות. כשאתה לומד אומנות אתה מסתובב עם שאלות בראש - איך אפשר להראות את הדבר הזה בצורה שאף אחד לא רואה? איך אוכל לענות על השאלה הזאת בצורה שאף אחד אחר בכיתה לא ענה עליה? אם יש תחום לימודים אחד שאפשר להיות בטוחים שיישאר רלוונטי גם בדור הבא ובוזה שאחיו - אלו לימודי האומנות. בעיניי זו לא רק הכשרה מקצועית. פיתוח היצירתיות הוא פיתוח הנכס האנושי הכי חשוב. אחר כך הם יוכלו להשתמש בו כשהיו עורכי דין, רופאים ואולי אפילו רבנים".

אומנות משנה חיים

את ירדן קריגמן, סטודנטית שנה ד' במגמה לאומנות במכללת אמונה בירושלים, לא היה צריך לשכנע יותר מדי. הלב הוביל אותה ללימודי האומנות, שלדבריה שינו

ליזום פרויקטים עצמאיים ולהציע לעולם דברים שהם לא ידעו בעצמם שהם צריכים, ולכן זה סביר וטבעי שהמסות המרכזיות של האנשים פחות ילכו לשם", הוא אומר. "יחד עם זאת, אנחנו מוצאים עדויות ממש מראשית ההיסטוריה לפעילות אנושית כזאת. בני אדם מאז ומעולם היו מביעים את עצמם על הקירות שבסביבת גידולם. האומנות היא פעולה אנושית בסיסית, והיא הולכת ומתפתחת לאורך הדורות וגם הולכת ומשכללת את הטכנולוגיה בעצמה".

תוכל לתת דוגמה לכך?

"אנחנו בימים שבהם הפרויקט האומנותי הכי מגלומני נמצא בדרכו לחלל. מדובר על פרויקט אומנותי נטו, שאין בו שום דבר פרקטי. היומרה הבלתי מובנת של בני האדם להגיע לחלל היא יומרה אומנותית, שהמטרה שלה היא הרבה יותר תרבותית מאשר יישומית. למה למדינת ישראל דחוף לשלוח רהיט בגודל מטר וחצי לירח? הרי זה לא יפתור לנו את מחירי הדיור ולא את הסכסוך הישראלי-פלשתיני. זה משהו שקשור לרוח ונותן לנו גאווה, ובמובן הזה הוא נכלל בקטגוריה של אומנות. האומנות והתרבות היו מאז ומעולם המניע שדוחף את העולם".

איך משכנעים סטודנטים להתמסר ללימודי אומנות?

"כל העיתונים היום מנבאים שמרבית

"האמצעים של האדם אכן הולכים ומשתכללים, אבל האדם לא משתנה. לאדם יש נפש. יכולה להיות בינה מלאכותית שתחליף אותנו כשחקני שחמט או כמהנדסים, אבל לעולם המחשב לא יוכל להחליף את הצד הרגשי שלנו, ולכן אני אומר שדור העתיד כולו שייך לאומנות. אחרי שלא יצטרכו מהנדסים, טייסים ואפילו אדריכלים, ואת הכול יעשה המחשב - רק הצד הנפשי יישאר לאנושות. סטודנטים שלומדים משחק משתפים גם את הגוף וגם את הרגש. הם עובדים על תנועה, על הבעה, על משחק ודמיון, הם נכנסים לדמות ולומדים טקסטים ואחרי שלוש שנים הם יוצאים אנשים שמסוגלים להתחבר ללב שלהם".

בין הדוברים הקודמים קיימת תמימות דעים על החשיבות האדירה של האומנות לאנושות אבל מצד שני, הנתונים בשטח מעידים כי בקושי חמישה אחוזים מכלל הסטודנטים בארץ בוחים ללמוד במסלולי האומנות או העיצוב. פורת סלומון, מנהל בית הספר הגבוה לאומנות פרדס שבגבעת וושינגטון, מנסה להסביר את הפער הקיים: "אני חושב שזה מצביע על האחוזה הטבעי של האנשים שתופסים את עיקר עיסוקם באומנות. קריירה באומנות לא מתאימה לרבים, מעטים האנשים שנונים לצאת למסלול חיים שכזה. אנשים יצירתיים הם אינדיבידואליסטים שמחפשים להגדיר לעצמם את תחומי העיסוק,

תחליף לעולם".

"הטכנולוגיה לא נוגסת באומנות", מבהירה לילך ששון, אומנית ומלמדת אומנות במכללת דוד ילין כבר 17 שנה. "יש חשיבות עצומה להטבעת חותם אישי בתוך חומר. האומנות חוצה גילים ותקופות והיא רלוונטית לכולם, אפשר להתחבר אליה בכל רגע ובכל מקום. אומנם הידע נגיש היום לכל דורש, אבל באומנות יש עניין של התבוננות שרק אנחנו, כאן ועכשיו, יכולים לומר מה אנחנו רואים. מה האומן מציג ומה המשמעות של הדבר לגבינו ברגע נתון זה. באומנות יש המון מקום לשיקוף רגשי וגם שאלות של זהות. היוצר הוא אדם משתנה בעצמו שחי וגדל, וכשאני כמרצה מאפשרת לסטודנט שלי להבין שהוא בתהליך של צמיחה והתהוות, הוא מתחבר לזה מאוד. יש משהו בשלב הסטודנטיאלי שהוא שלב של גיבוש האישיות וחשוב שהוא יהיה לא רק באגירת ידע וחומרים אלא גם בפניית ביטוי עצמית. השתרשות, חוויה, להפתיע את עצמך, ליצור לעצמך מרחבים וכלים חדשים לביטוי גם של החששות והעומסים. ומאחר שהמכללה היא למעשה מכללה לחינוך שמכשירה מורים, היצירה מהווה כלי קריטי בהוראה. כמעט כל קושי יכול להיפתר על ידי אומנות פלסטית".

לאמירתה של ששון מצטרף חגי לובר, מנכ"ל תיאטרון ובית ספר למשחק אספקלריא:

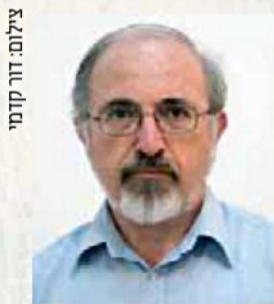
26.03x33.79	3/3	עמוד 28	בשבע - לימודים	14/03/2019	67615174-7
מכללת שאנן - 29100					

ד"ר מתי פישר, ראש המסלול לאומנות במכללת תלפיות:
 "האומנות מאז ומתמיד לקחה על עצמה לבטא עמדות חברתיות ולעסוק במחאה, במעמד הנשים וביחסים בין מגדרים. גם בתחום המתעורר של אמנות במגזר הדתי אנו מוצאים ביטויים של אמנות כזאת, והיא מחוללת היסטוריה. אין לה תחליף, וכפי הנראה גם לא יהיה"

חגי לובר, מנכ"ל תיאטרון ובית ספר למשחק אספקלריא:
 "יכולה להיות בינה מלאכותית שתחליף אותנו כשחקני שחמט או כמהנדסים, אבל לעולם המחשב לא יוכל להחליף את הצד הרגשי שלנו, ולכן אני אומר שדור העתיד כולו שייך לאומנות"

צילום: דוד קורמי

פרופ' משה קן, ראש החוג לתקשורת צילומית במכללה האקדמית הדסה ירושלים:
 "במהלך העשורים האחרונים תחום הצילום עבר ועובר עדיין מהפכה אדירה. זה התחיל בכך שכל הטכנולוגיה הצילומית הפכה להיות דיגיטלית ובעשור האחרון עם התגברות האימפקט של האינטרנט והניו-מדיה, הצילום הפך להיות רכיב אחד מתוך עולם שלם של תקשורת חזותית"

האינטרנט והניו-מדיה, הצילום הפך להיות רכיב אחד מתוך עולם שלם של תקשורת חזותית", הוא מסביר. "אם בעבר הצילום היה מדיום בפני עצמו, היום הצילום הוא חלק אינטגרלי מתוך מערכת תקשורתית אינטר-דיסציפלינרית הכוללת צילום סטילס, וידאו, אתרי אינטרנט, אנימציה, טיפוגרפיה, תסריטאות, סאונד וכל רכיבי התקשורת הפעילים היום. כך שהיום מרכיב הצילום הוא אלמנט חשוב מאוד אבל הוא נדבך אחד בתוך עולם התקשורת", הוא מסביר.

"תפיסת העולם שלנו היא שבכוונתנו להכשיר את הבוגרים שלנו לשוק העבודה, כי היום מי שיוצא לעולם המדיה חייב להיות מעורר ולהכיר את מגוון התחומים הקיימים מכיוון שאף אחד מהמדיומים הללו לא עומד בפני עצמו. החוג שלנו הוא חוג יישובי ומעשי. כמובן שאין בכך כדי לומר שהוא לא מעודד יצירתיות, כי בסופו של דבר, כל העבודה בתחום הזה מצריכה יצירתיות, אבל אנחנו מכוונים את הבוגרים שלנו לשוק העבודה ולא בהכרח לעולם האומנות, ומאחר שהעולם שלנו הפך להיות מאוד חזותי, החשיבות להתמקצע בתחומים הללו הולכת וגדלה."

ד"ר מתי פישר, ראש המסלול לאומנות במכללת תלפיות, חותם את הדיון כשהוא מבקש לציין כי הדבר החשוב ביותר הוא לחנך ילדים ליצירתיות ולפתח את חשיבתם העצמאית. "בבתי הספר היום, מכניסים מרכיבים פורמליים שמחלקים תחומי לימוד לקטגוריות שונות ולמקצועות. דבר זה הכרחי כדי להכין את הילד לקראת היותו אדם שיצטרך להשתלב באופן המקובל בתרבות ובחברה. אלא שלעיתים, כתוצאה מהריבוי של הלימוד והפרטנות שלו, הילדים מאבדים את יכולתם היצירתית בעיקר במשחק חופשי. תפקיד האומנות והחינוך היצירתי הוא לערער על הגבולות המוכרים של החלוקה והקטגוריות, ולאפשר מעבר בין תחומים שונים."

היום אנחנו עדים לכך שהיצירתיות מתקיימת בעבודת צוות נכונה כאשר תחומים שונים נפגשים ופתאום עולה רעיון המשלב בין תחומים ופורץ קטגוריות מקובעות. לכן האומנות גם מבקשת על ידי סטודנטים, במיוחד בביטוי העכשוויים, מכיוון שהיא מהווה תבנית למגוון נושאים שהיו חשובים בעתיד: גיבוש זהות, מציאת מקוריות, יכולת עבודה משותפת, פריצת גבולות מוכרים ועוד", הוא מדגיש. "היצירה מאפשרת תקשורת בין אנשים, יוצרת מערך של סימנים שיוצרים תרבות ומאגדים ערכים, היא בונה חברה אידיאליסטית. האומנות מאז ומתמיד לקחה על עצמה לבטא עמדות חברתיות ולעסוק במחאה, בסביבה, במעמד הנשים וביחסים בין מגדרים. גם בתחום המתעורר של אמנות במגזר הדתי-לאומי והחרדי אנו מוצאים ביטויים של אמנות כזאת, והיא מחוללת היסטוריה. אין לה תחליף, וכפי הנראה גם לא יהיה."

את חייה. "התלבטתי מה ללמוד", מספרת קריגמן. "אומנם לא עסקתי באומנות בצורה רצינית בילדות, אבל כן הייתה לי נטיית לב ואהבה ליצירה מגיל צעיר. כשהגעתי לצומת הזה התייעצתי עם פסיכולוגית תעסוקתית וליבנו את הנקודה. הרגשתי שאם לא אלמד אומנות אחטא כלפי עצמי. מכיוון שאומנות היא דבר מאוד אישי שכולל שיתוף רב וחשיפה אישית, חיפשתי מוסד משפחתי ונעים. העיסוק באומנות מציף. אני מרגישה שעברתי תואר טיפולי בכך שנגעתי במקומות עמוקים בנפש שלי, התעסקתי עם עצמי ועם הקשיים שלי", היא אומרת ומוסיפה: "חד משמעית, אני שמחה ומודה שלמדתי אומנות. האומנות הפכה להיות החמצן שאני נושמת, היא הכרחית לקיום שלי. יש דברים רבים שאני לא יודעת לבטא במילים והאומנות היא הצינור שלי."

בטח נשאלת לא אחת "אבל מה תעשי עם זה בחיים?"

"זה נכון שללמוד אומנות זה לא בהכרח הצעד הכלכלי הנכון ביותר. מי שבוחר להיות אומן לא בהכרח יצליח להתפרנס מכך בתחילת דרכו. לכן אני רואה יתרון עצום בשילוב לימודי ההוראה במקביל, שמעניקים לי עוגן. אני מקווה להפוך לאומנית מן השורה ביום מן הימים, אבל לא יודעת עדיין באיזה אופן זה יקרה. כמובן שיש לי מחויבות למשפחה שלי וברור לי שבשנים הראשונות אצטרך ליצור איזון עדין בין עבודה לאומנות. דבר אחד בטוח: האומנות שלי תתקיים, אני בטוחה בזה. היא חלק ממני ואני אמצא לה ביטוי."

יש תחושה שעם כל הקדמה היום, האומנות אולי נשארת קצת מאחור. זה נכון? "ממש לא. האומנות הפלסטית העכשווית היא אומנות שכבר מזמן לא מסתפקת רק בציורים מסורתיים ובטכניקות מסורתיות. האומנות כיום משלבת מדיומים והרבה טכניקות. למשל, כל התחום של הוידאו-ארט, שמתפתח מאוד בשנים האחרונות, הוא אומנות מוחלטת. לכאורה הוא שואב טכניקות מהקולנוע, אבל המטרה שלו היא אומנותית גרידא והכלים חדשניים למדי."

לצד הדיבורים הרוחניים והמהותיים על משמעות האומנות לאדם, מתעקש פרופ' משה קן, ראש החוג לתקשורת צילומית במכללה האקדמית הדסה ירושלים, להיות מציאותי יותר ולחבר את היצירתיות, הכישרונות והאומנות למקצועות יישוביים, כמו למשל החוג לתקשורת צילומית. "החוג לתקשורת צילומית קיים מזה 45 שנה והוא אולי החוג הוותיק ביותר במכללה, שהחל בתחילת שנות השבעים כחוג לצילום. למעשה הוא מהווה דוגמה מצוינת להתפתחותו של התחום הדיגיטלי. במהלך העשורים האחרונים תחום הצילום עבר ועובר עדיין מהפכה אדירה. זה התחיל בכך שכל הטכנולוגיה הצילומית הפכה להיות דיגיטלית ונפרדנו מסרטי הצילום האנלוגיים, ובעשור האחרון עם התגברות האימפקט של

צפיריה ווקר, מרצה בתחום האומנויות במכללת שאנן:
 "יש הרבה מה להתפעל מהטכנולוגיה, אך לצידה כולנו מרגישים את ההיעדר של הקשר הפנימי. התרגלנו לדבר עם אנשים בלי להסתכל להם בעיניים. ככל שהטכנולוגיה מתפתחת נוצר דווקא מקום וצורך להביע את עצמך בצורה אמיתית יותר"

ירדן קריגמן, סטודנטית שנה ד' במגמה לאומנות במכללת אמונה:
 "חד משמעית, אני שמחה ומודה שלמדתי אומנות. האומנות הפכה להיות החמצן שאני נושמת, היא הכרחית לקיום שלי. יש דברים רבים שאני לא יודעת לבטא במילים והאומנות היא הצינור שלי"

לילך ששון, אומנית ומלמדת אומנות במכללת דוד ילין:
 "באומנות יש המון מקום לשיקוף רגשי וגם שאלות של זהות. היוצר הוא אדם משתנה בעצמו שחי וגדל וכשאני כמרצה מאפשרת לסטודנט שלי להבין שהוא בתהליך של צמיחה והתהוות, הוא מתחבר לזה מאוד"